

YTY:N STRATEGIA VUOSILLE 2009-2011

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaympäristön haasteet

Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat kansalaisten edunvalvojia ja hyvinvoinnin rakentajia, oman alansa erityisosaamisen kehittäjiä sekä palvelujen tarjoajina julkisen sektorin täydentäjiä ja yhteistyökumppaneita. Järjestöillä on vahva rooli suomalaisessa sosiaali- ja terveysalan kentässä. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminta sekä järjestötoiminta ovat hyvinvoinnin ja demokratian perusta.

Kun Suomi vuonna 1995 liittyi Euroopan Unionin jäseneksi, uskottiin, että EU ei vaikuta kansalliseen sosiaali- ja terveyspolitiikkaan. Kymmenen vuoden aikana Euroopan Unionin kilpailu- ja markkinapolitiikalla on kuitenkin ollut mullistava vaikutus suomalaiseen sosiaali- ja terveysjärjestelmään ja alan järjestöjen toimintaan: Liki kaikessa palvelujen tarjonnassa on huomioitava mahdollisuus kilpailutukseen.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen uusia haasteita ovat väestörakenteen muutos ja globaali kansainvälistyminen. Suomalainen toimintatapa ei vain eurooppalaistu. Sen on sopeuduttava yhteistyöhön taustaltaan hyvinkin erilaisten kulttuurien kanssa.

Järjestöjen toiminnan perusta: osallistuva kansalainen

Järjestö toimintamuotona on edelleen suomalaisten suosiossa. Useimmat kansalaisjärjestöt pyrkivät pitämään asemansa uudistamalla. Samanaikaisesti perustetaan pieniä yhdistyksiä enemmän kuin vuosikymmeniin. Käytännön aktiivinen osallistuminen kiinnittyy usein läheisiin arkielämän kysymyksiin, ei niinkään isoihin yhteiskunnallisiin muutoksiin tai vaikuttamiseen. Yhdistystoiminta on hyvin monimuotoista, sen keskiössä on kuitenkin aina ihmisten kohtaaminen.

Ihmiset näkevät yhä vahvemmin, että hyvinvoinnin perusta on itsestä ja lähipiiristä huolehtiminen. Tähän kansalaisjärjestöt tarjoavat monia kanavia ja tukea. Osallistujien rinnalla on kuitenkin ihmisryhmiä, jotka jäävät järjestötoiminnan ulkopuolelle. Osa toimii omissa vapaissa harrasteryhmissään, mutta on myös niitä, jotka syrjäytyvät taloudellisyhteiskunnallisista syistä kaikesta sosiaalisesta toiminnasta.

Järjestöjen tehtävänä on vastakin tarjota monipuolisia mahdollisuuksia osallistua ja kokea osallisuutta ja kehittää yhdistystoimintaa vastaamaan muuttuviin haasteisiin. Mikään järjestö järjestönä ei ole itsetarkoitus, vaan mahdollisuus osallistuville, aktiivisille kansalaisille ja myös väline kantaa yhteisvastuuta ja auttaa.

Hallinnolliset muutokset ja yleishyödyllisen toiminnan status

Yleishyödyllisestä toiminnasta on suomalaisessa lainsäädännössä useita, hiukan erilaisia määrittelyjä. Tämän vuoksi yleishyödyllisen toiminnan status on epäselvä, vahvasta kansallisesta järjestö- ja kansalaistoiminnan perinteestä huolimatta. Järjestöjen asemaa vaikeuttaa myös se, että EU-säädökset eivät suoraan tunnista järjestöjen yleishyödyllistä toimintaa omana yhteiskunnallisen toiminnan lohkona.

Yleishyödyllinen toiminta on esimerkiksi verotuksessa joutunut kovaan ristipaineeseen. Osa järjestöistä on jo päätenyt yhtiöittämään palvelutuotantoa tai muuta elinkeinotoiminnaksi rinnastettavaa toimintaa. Yritysomistajina järjestöt joutuvat pohtimaan omaa omistajapolitiikkaansa ja järjestöomisteisten yhtiöiden asemaa.

EU:n kilpailu- ja markkinapolitiikan linjaukset ovat heijastuneet myös kansalliseen lainsäädäntöön. Kunnat ja muut julkiset toimijat ovat joutuneet omaksuma uudenlaiset kilpailuttamiskäytännöt, mikä on muuttanut niiden ja järjestöjen kanssakäymistä. Samanaikaisesti sosiaali- ja terveysalalle on syntynyt paljon yksityistä tarjontaa, osin järjestöjen perinteisille alueille.

Kunta- ja palvelurakennemuutokset sekä uudistuva aluehallinto muuttavat lähivuosina voimakkaasti toimintaympäristöä. Tämä koskee varsinkin paikallista, ihmisiä lähellä olevaa järjestötoimintaa, kun kuntien määrä vähenee ja kuntakoot kasvavat. Monet yhdistykset joutuvat miettimään, millaista yhteistoimintaa tarvitaan ja miten yhteydet uuden kunnan hallintoon järjestetään.

Järjestöjen haasteena on jatkossa puolustaa yleishyödyllisen toiminnan paikkaa yhteiskunnassa julkisen ja yksityisen sektorin rinnalla. Järjestöjen täytyy myös pyrkiä kehittämään omaa toimintaansa vastaamaan yhteiskunnan rakenteissa tapahtuvia muutoksia.

Raha-automaattiyhdistyksen asema ja järjestöjen toiminnan rahoituksen haasteet

Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen talous on vuosikymmeniä perustunut keskeisesti Raha-automaattiyhdistyksen avustuksiin. Järjestelmä on ollut toimiva, yleisesti hyväksytty ja yhteiskunnalle edullinen tapa rahoittaa sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa.

Suomen jäsenyyden myötä Euroopan Unionissa syntyi nopeasti keskustelu, onko suomalainen rahapelijärjestelmä unionin kilpailu- ja markkinapolitiikan mukaista. EY-tuomioistuimen päätös vuonna 1999 turvasi Raha-automaattiyhdistyksen monopolin, mutta kansallista järjestelmäämme kyseenalaistetaan edelleen vapaan kilpailun näkökulmasta. Nykyinen RAY:n toimilupa on voimassa vuoteen 2011 saakka.

Arpajaislain vuonna 2002 voimaan tulleilla uudistuksilla on vahvistettu Raha-automaattiyhdistyksen toiminnan oikeutusta. Arpajaislakiin lisättiin tuolloin säädös siitä, että avustustoiminnalla ei saa olla "vähäistä suurempaa" kilpailuhaittaa. Eduskunnan käsittelyssä syksyllä 2008 on arpajaislain uudistusesitys, jossa pelaamisen ikäraja nostetaan 18 ikävuoteen, rajoitetaan markkinointia ja vahvistetaan valvontaa.

Kilpailulainsäädännön muutokset ovat vaikuttaneet voimakkaasti siihen, mitä toimintaa Raha-automaattiyhdistys voi rahoittaa. Tältä osin suurimmat muutokset ovat jo tapahtuneet, mutta rajanvetoa käydään vielä tulevaisuudessakin. Uusimmat rahapelaamista rajoittavat säädökset pienentävät todennäköisesti pelituottoja. Lisäksi teknologian nopea kehitys mullistaa pelimaailmaa ja internet tuo kentälle aivan uusia ulottuvuuksia.

YTY:n ja sen jäsenjärjestöjen suurena haasteena on puolustaa yhteisvoimin Raha-automaattiyhdistyksen roolia sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan rahoittajana ja etsiä uusia rahoituslähteitä. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen täytyy myös pyrkiä sopeuttamaan omaa toimintaansa muuttuneeseen tilanteeseen.

Järjestöyhteistyön ja edunvalvonnan haasteet

Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat järjestäytyneet ja verkostoituneet monin eri tavoin. Niillä on erilaisia toimialakohtaisia yhteistyöliittymiä, esimerkiksi Lastensuojelun Keskusliitto, Vanhustyön keskusliitto, Vammaisfoorumi ry, Eläkeläisliittojen Etujärjestö EETU ry, Neurologiset vammaisjärjestöt ja Mielenterveysjärjestöjen neuvottelukunta. YTY:n piirissä on toiminut viisi sektorikohtaista neuvotteluryhmää: kansanterveyden neuvotteluryhmä, lastensuojelun neuvotteluryhmä, sosiaalisen lomatoiminnan neuvotteluryhmä (LYR), vammaishuollon neuvotteluryhmä ja vanhustenhuollon neuvotteluryhmä.

YTY toimii läheisessä yhteistyössä Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton (STKL) ja Terveyden edistämisen keskuksen (Tekry) kanssa. STKL on sosiaali- ja terveysturva poliittinen vaikuttaja ja järjestöjen ja kuntien yhteistyöjärjestö. Tekry on terveyden edistämisen politiikan asiantuntija ja edistäjä. Kolmen järjestön toiminnanjohtajat ja puheenjohtajat kokoontuvat säännöllisesti jakamaan yhteisiä asioita.

Monet YTY:n jäsenjärjestöistä ovat jäseninä Nuorisoyhteistyö-Allianssi ry:ssä, joka on nuorisotyön palvelu- ja vaikuttajajärjestö. Merkittävä keskusjärjestö on lisäksi Suomen Liikunta ja Urheilu ry (SLU). SLU yhteisössä ovat mukana esimerkiksi erityisryhmien liikuntajärjestöt. Työnantajina useimmat sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat järjestäytyneet Elinkeinoelämän keskusliittoon.

Oikeusministeriön demokatiyksikön yhteydessä toimiva Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta (KANE) kokoaa laajan joukon erilaisia järjestöryhmittymiä. Monet järjestöjen toimintaympäristöön liittyvät asiat, esimerkiksi yleishyödyllisyyden määrittäminen ja verotuskysymykset, koskettavat kaikkia järjestösektoreita. Ne ovatkin olleet ensimmäisenä Kanen työlliställä.

YTY:n kuten kaikkien muidenkin suuri tulevaisuuden kysymys on, miten vahvistaa roolinsa ja tunnistaa tärkeimmät strategiset yhteistyökumppanit yhteiskunnan voimakkaissa muutoksissa.

YTY

YTY on 129 valtakunnallisen sosiaali- ja terveysjärjestön yhteistyöjärjestö ja edunvalvoja, jonka tarkoituksena sääntöjen 2§ mukaan on *"edistää yhteistoimintaa kansanterveystyötä, lastensuojelua, aistiviallisten huoltoa, vanhusten huoltoa, invalidihuoltoa, nuorisokasvatusta ja sosiaalisista lomatoimintaa harjoittavien yleishyödyllisten yhdistysten, muiden oikeustoimikelpoisten yhteisöjen ja säätiöiden kesken sekä näiden ja viranomaisten välillä sekä kehittää jäsentensä toimintaedellytyksiä."*

VISIO

YTY on vahva vaikuttaja ja edelläkävijä sosiaali- ja terveysjärjestöpolitiikassa, järjestöjen yhteistoimintajärjestö, jonka asema jäsentensä edustajana on arvostettu kaikissa tärkeissä sidosryhmissä

MISSIO

YTY:n tehtävä on vaikuttaa siihen, että järjestösektori on tunnettu ja tunnustettu yhteiskunnallisen toiminnan sektori, pitää huolta siitä, että järjestöillä on riittävät taloudelliset toimintamahdollisuudet ja luoda vireää järjestöjen keskinäistä sekä järjestöjen ja yhteiskunnan muiden vaikuttajien välistä yhteistyötä.

ARVOT

YTY edustaa moniarvoista ja monipuolista järjestökenttää ja jakaa jäsenjärjestöjen arvot. YTY edistää työssään järjestö- ja kansalaislähtöistä toimintaa ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta.

3. Järjestöjen taloudellisten toimintaedellytysten turvaaminen

Järjestöjen rahoitus koostuu monista lähteistä. Omaehtoisen rahoituksen todelliseen toimivuuteen vaikuttaa lainsäädäntö, erityisesti lahjoitusten ja avustusten verotuskohtelu sekä järjestöjen oman taloudellisesti tuottavan toiminnan suora ja välillinen verotus. Paikallisella tasolla kuntien erilaiset avustukset ovat merkittävä järjestöjen toimintaedellytysten turvaaja.

YTY:n tehtävä on vaikuttaa siihen, että

- *kuntien tuki järjestöille säilyy ja kuntatoimijat ymmärtävät, että paikallisen vapaaehtoistoiminnan turvaaminen on tärkeä osa kuntalaisten hyvinvointia*
- *erilaisten tukien ja lahjoitusten verovapautta laajennetaan, kuten jo eräillä muilla yhteiskunnallisesti merkittäviksi katsotuilla aloilla on tehty*
- *järjestöjen verotusta tarkastellaan kokonaisuutena, koko työn vaikutus huomioiden, eikä vain yksittäisen toiminnan kannalta*
- *uusia rahoitusmalleja kehitetään ja niissä noudatetaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen varainhankinnan eettisiä periaatteita (YTY 15.8.2002)*

4. Järjestö- ja kansalaislähtöisen toiminnan mahdollisuuksien kehittäminen

Yleishyödyllisyys on ollut järjestöjen kannalta tärkeä käsite, joka on ohjannut sekä verotusta että erilaista avustustoimintaa mm. kuntien taholta. Yleishyödyllisten järjestöjen kannalta on tärkeää, että termin sisältöä ei rajata liian tiukasti vain kerran hyväksytyyn toimintaan, vaan järjestöillä on mahdollista kehittää uusia toimintamuotoja ja yhdistää esimerkiksi ammatillista työtä ja vapaaehtoistoimintaa.

Järjestöjen yleisiä toimintaedellytyksiä säädellään yhdistys- ja säätiölailla sekä välillisesti mm. verotusta ja tilintarkastusta koskevilla säädöksillä. Suomalaisen lainsäädännön lisäksi järjestöjen toimintaa ohjataan EU:n antamilla normeilla ja määräyksillä. Suomalaisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen perinteinen rooli ja merkitys on näiden säädösten laatijoille monesti vieras.

YTY:n tehtävä on vaikuttaa siihen, että

- *yleishyödyllisyys ja sen merkitys ymmärretään lainsäädäntöä ja eri viranomaisten ohjeita uudistettaessa*
- *yleishyödyllisyys hyväksytään yhdeksi tärkeäksi kriteeriksi julkisten hankintojen sääntelyssä*
- *YTY:n jäsenjärjestöjen näkemykset huomioidaan uusia, järjestötoimintaa koskevia, säädöksiä laadittaessa*

- *EU-normiston kehitystä seurataan aktiivisesti ja huolehditaan siitä, että virkamiehet ja poliittiset päättäjät tuntevat ja ymmärtävät suomalaisen yhteiskunnan hyvät ja toimivat järjestötoiminnan käytännöt*

5. Järjestöjohdon YTY

Järjestöjen johtamisella on omat erityispiirteensä, kun toiminnassa on mukana asiaansa vahvasti sitoutuneita vapaaehtoisia ja eri alojen ammattilaisia sekä asiantuntijoita. YTY on järjestöjohdon areena, joka kehittää, valmentaa ja kouluttaa järjestöjohtoa näiden haasteiden kohtaamiseen, toimii järjestöosaamisen tietopankkina ja tarjoaa mahdollisuuden yhteiselle tulevaisuustyöskentelylle.

YTY:n tehtävä on

- *järjestöjohtamisen yleinen kehittäminen, sen omaleimaisuuden tunnistaminen sekä areenoiden tarjoaminen tiedon- ja kokemusten vaihdolle*
- *kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan johtamisen tukeminen ja koulutus*
- *luottamushenkilöiden valmentaminen ymmärtämään järjestöjen johtamisen haasteet*
- *järjestöjohdon tukeminen kansainvälistymisen tuomissa vaatimuksissa ja muissa tulevaisuuden haasteissa*

6. Yhteistyö

YTY on jäsentensä yhteistyöjärjestönä ja järjestöjen yhteisenä äänenä valmis avoimeen yhteistyöhön kaikkien YTY:n jäsenille tärkeiden tahojen kanssa. YTY kehittää sosiaali- ja terveysjärjestöjen keskusjärjestörakennetta huolehtien samalla siitä, että kansalaisjärjestöjen ääni ja vaikutusvalta säilyy uudistuvissa rakenteissa.

YTY:lle tärkeitä yhteistyötahoja, joihin pidetään jatkuvasti yhteyttä, ovat

- *Raha-automaattiyhdistys (RAY)*
- *sosiaali- ja terveysjärjestöjen muut yhteistyö järjestöt kuten STKL ja Tekry*
- *muun järjestökentän vastaavat liitot, kuten Allianssi, SLU, eri sivistys- ja kulttuurijärjestöt sekä tutkimus- ja koulutusjärjestöt*
- *valtiovalta, eri ministeriöt, kuten sosiaali- ja terveysministeriö*
- *kunnat ja Kuntaliitto*
- *puolueet ja edunvalvontajärjestöt*

7. Oman toiminnan kehittäminen

YTY:n oma organisaatio pidetään vastakin kevyenä, järjestötoiminnan kehitystä tukevana. Terveiden ja sosiaalisen hyvinvoinnin sisällön asiantuntemus on YTY:n jäsenjärjestöissä. Eri alojen järjestöjä varten YTY:n piirissä toimii jäsenistä koottuja työryhmiä, joille YTY antaa teknistä tukea omien resurssiensa puitteissa.

YTY kehittää työryhmätyöskentelyä seuraavasti:

- *pysyvien sektorikohtaisten neuvotteluryhmien tarpeellisuus selvitetään: Mitkä niistä koetaan hyödylliseksi ja onko joidenkin toiminnan käytännössä korvannut esim. alan oma keskusjärjestö. Samalla selvitetään tarvitaanko uusia pysyviä työryhmiä*
- *tilapäisiä työryhmiä perustetaan tarvittaessa selvittämään ajankohtaista tilannetta tai asiaa*
- *asiantuntijaryhmiä kootaan tarvittaessa kokoamaan yhteen järjestöjen erilaisia osaajia, kuten talouden, juridiikan ja viestinnän alalta.*

8. Strategiset panostukset ja YTY:n talous

Jäsenmaksut ja RAY:n yleisavustus muodostavat vastakin YTY:n talouden perustan. Jotta YTY:n perustoimintaa voidaan vahvistaa, tavoitteena on yleisavustuksen lisääminen ja projektitoiminnan keskittäminen sellaisiin projekteihin, jotka palvelevat mahdollisimman laajasti YTY:n jäsenkentän uudistumista järjestöinä.

Uudet voimavarat kohdistetaan osaavan ja riittävän henkilöstön varmistamiseen. Perustoimintaa vahvistetaan erityisesti juridiikan, viestinnän ja tietohallinnan asiantuntemusta lisäämällä. Lisäksi tarvitaan mahdollisuuksia tuoda voimakkaasti esille järjestö- ja kansalaislähtöisen toiminnan merkitystä ihmisten arjessa.

9. Strategia käytäntöön

Strategian pohjalta laaditaan vuosittainen toimintasuunnitelma, jolloin strategiaa samalla tarkennetaan ja valitaan toimintakauden strategiset painopisteet ja niiden tavoitteet.